

LEXICOLOGIE

LEXICOLOGY

LEXICOLOGIE

SINONIMIA INTERNĂ: UN TIP SUI-GENERIS DE SINONIMIE ANALIZABILĂ⁶

I. Înțelesă în sens larg, sinonimia este relația de echivalență referențială sau funcțională între sensurile sau valorile a două sau mai multe unități lingvistice, a cărei relevanță este dată de posibilitatea substituirii lor într-un anumit context, fără modificarea semantică a acestuia. Despre această relație semantică s-a scris încă din Antichitate, fiind abordată în primul rând din punct de vedere filozofic și rafinată, treptat, pe parcursul evoluției științelor limbii, în funcție de teoriile și metodele de analiză ale unor autori, școli sau curente lingvistice. Interesul principal al lexicologului în ceea ce privește sinonimia vizează cu precădere importanța ei la nivelul vocabularului și al frazeologiei: dacă, spre exemplu, antonimia reprezintă o relație semantică „tradițională”, economică și structurală (creatoare de sisteme și micro sisteme lexicale, frazeologice și mixte), sinonimia – în variatele ei forme de existență (reală sau potențială, totală sau parțială, voluntară sau involuntară, denotativă sau conotativă, motivată sau nemotivată, sincronică, sintopică, sinstratică sau, dimpotrivă, diacronică, diatopică, diastratică, dar, întotdeauna, validată sau validabilă sinfazic) este creativă, redundantă (în sensul bun al cuvântului) și expresivă. Crearea, preluarea și utilizarea sinonimelor în vorbire contribuie, indiscutabil, atât la îmbogățirea vocabularului și frazeologiei unei limbi, cât și la construirea unor perechi sau serii sinonimice „regulare”, deci la perpetuarea unor modele analogice la toate nivelurile limbii.

II. În prezentarea de față, am optat pentru unul dintre cele mai interesante aspecte ale sinonimiei lexicale analizabile, respectiv creațiile interne sinonimice, în mod particular derivatele [1], care alcătuiesc un corpus impresionant ca număr și ca diversitate. Compusele, cuvintele obținute prin conversiune și, eventual, contaminațiile lexicale vor fi și ele trecute în revistă, mai ales în componența perechilor sau seriilor mixte. Pentru exemple, am folosit, pe de o parte, DGSL și, pe de altă parte, DEX, DELR și DLR, prezenta comunicare fiind parte a unei cercetări mai ample despre sinonimia analizabilă în general. În alegerea exemplurilor, am ținut cont de folosirea lor la același nivel de limbă. Îmi asum eventualele diferențe

⁶ Lucrarea a fost susținută în plenum conferinței internaționale *Lexic comun / lexic specializat. Interculturalitate și plurilingvism în context european*, Galați, 11-12 iunie 2015.

cronologice, de răspândire dialectală sau stilistice în cazul unora dintre exemple: sinonime „lexicografice”, „de dicționar”, ele pot deveni oricând sinonime reale, utilizabile și discutabile în vorbirea relaxată, familiară etc. sau cu intenție stilistică (în literatură, în stilul publicistic etc.). Extragerea din dicționare, și nu din texte, a sinonimelor citate în continuare și prezentarea lor ca atare trebuie interpretate, așadar, cu prezumția de posibilitate. Din mulțimea sinonimelor lexicale interne, m-am oprit asupra sinonimelor interne etimologice, prin care înțeleg creațiile interne formate de la aceeași bază, directă sau indirectă, prin diverse modalități de îmbogățire a vocabularului.

III. O primă categorie, și cea mai importantă, este, așadar, cea a sinonimelor derivative. La rândul lor, acestea se pot împărți, după modalitatea derivativă, în următoarele clase și subclase: derivate progresive, regresive, prin substituție de afixe și, în sfârșit, mixte.

III.1. O primă posibilitate de clasificare a derivatele progresive sinonimice se poate face după tipul bazei derivate (criteriu principal) și după modalitatea derivativă (criteriu secundar):

1.1. de la aceeași bază directă:

a) **derivate progresive cu sufixe:** *abrudeană* și *abrudeancă* „locuitoare din Abrud” (din *abrudean* + *-ăl/-că*); *acaparant*, *-ă* și *acaparator*, *-toare* „(persoană) care acaparează” (din *acapara* + *-ant/-tor*); *albăstriu*, *-ie* și *albăstrui*, *-ie* „care bate spre albastru” (din *albastru* + *-iul/-ui*); *albime* și *albeață* „calitatea de a fi alb” (din *alb* + *-imel/-eață*); *alunet* și *aluniș* „pâlc de aluni” (din *alun* + *-et/-iș*); *amăriu*, *-ie* și *amărui*, *-uie* „cu gust ușor amar” (din *amar* + *-iul/-ui*); *aprovizionar* și *aprovizionator* „cel care se ocupă de aprovizionare, care aprovizionează” (din *aproviziona* + *-ar/-tor*); *arămiu*, *-ie* și *arămii*, *-ie* „de culoarea aramei” (din *aramă* + *-iul/-ui*); *arătoșenie* și *arătoșie* „calitatea de a fi arătos” (din *arătos* + *-enie/-ie*); *ardeleni* și *ardeleniza* „a deveni ardelean, a se comporta ca un ardelean” (din *ardelean* + *-il/-iza*); *arenda* și *arendui* „a da sau lua în arendă” (din *arendă* + *-al/-ui*); *argăseală* și *argăsire* „acțiunea de a argăsi” (din *argăsi* + *-eală/-re*); *arginti* și *argintui* (din *argint* + *-il/-ui*) [2]; *asiriană* și *asiriancă* (din *asirian* + *-ăl/-că*); *astenia* și *asteniza* vb. „a (se) îmbolnăvi de astenie” (din *astenie* + *-al/-iza*); *astralism* și *astralitate* s.f. „caracter astral” (din *astral* + *-ism/-itate*); *australiană* și *australiancă* „locuitoare a Australiei” (din *australian* + *-ăl/-că*); *avocațial*, *-ă* și *avocațional*, *-ă* adj. „referitor la avocatură, de avocat” (din *avocat* + *-ial/-ional*, după modelul seriei *educațional*, *vocațional*, *jurisdicțional* etc.); *baladesc*, *-ă* și *baladier*, *-ă* adj. „cu caracter de baladă” (din *baladă* + *-esc/-ier*); *baroană*, *baroneasă* și *baroniță* „femeie având titlu de baron; soție, fiică de baron” (din *baron* + *-ăl/-easă/-iță*); *bădărănesc*, *-ească* și *bădărănos*, *-oasă* „care are calități și purtări de bădăran; care se aseamănă cu bădăranii; ca bădăranii” (din *bădăran* + *-esc/-os*); *bădițel* și *bădițică* „diminutiv al lui bădiță” (din *bădiță* + *-el/-ică*); *băgăcios*, *-oasă* și *băgăreț*, *-eață* „care se amestecă insistent în toate, înfigăreț” (din *băga* + *-ăcios/-ăreț*); *bălăiel*, *-ia* și

bălăior, -oară „diminutiv al lui *bălai*; *bălăiel*, *bălănel*, *bălănuț*, *bălăuc*, *băluț*” (din *bălai* + -el/-ior); *bălăngăi*, *bălăngăni* și *bălăngări* „a face *balang*” (din *balang* + -ăi/-ăni/-ări); *bernsteinian* și *bernsteinist* „adept al *bernsteinismului*” (din *Bernstein* + -ian/-ist); *betonier* și *betonist* „muncitor, inginer specializat în lucrări de beton” (din *beton* + -ier/-ist); *bombasticism* și *bombasticitate* „calitatea de a fi *bombastic*” (din *bombastic* + -ism/-itate); *bubos*, -oasă și *buburos*, -oasă „cu *bube*, plin de *bube*; (despre plante, fructe) plin de umflături, de noduri, de creștături, de excrescențe” (din pl. *bube* + -os/-uros); *cafegioaică* și *cafegiță* s.f. „proprietară de *cafenea*” (din *cafegiu* + -oaică/-iță); *calicenie* și *calicie* „sărăcie (extremă); *zgârcenie*, *avariție*” (din *calic* + -enie/-ie); *calofilie* și *calofilism* „tendință de a cultiva frumosul decorativ, adesea gratuit, în detrimentul conținutului” (din *calofil* + -iel/-ism); *calvini* și *calviniza* „a face să treacă, a trece la *calvinism*” (din *calvin* + -il/-iza); *camionagiu* și *camionar* „șofer de *camion*” (din *camion* + -giu/-ar); diminutivele *canarici* (din *canar* + -ici), *cănăraș* s.m. (din *canar* + -aș), *cănăruș* s.m. (din *canar* + -uș) și *cănăruț* s.m. (din *canar* + -uț); *canarie*, *cănară* și *cănăriță* „femela *canarului*” (din *canar* + -iel/-ă/-iță); *cantonieră* și *cantonieriță* „corespondentul feminin al *cantonierului*” (din *cantonier* + -ă/-iță); *caragialesc*, -esc și *caragialian*, -ă „de *Caragiale*, al lui *Caragiale*; în maniera lui *Caragiale*” (din *Caragiale* + -esc/-ian); *carâtar* s.m. (înv.) „fabricant de *carete*; vizitiu sau proprietar de *carete*” [din *carătă* (= *caretă*) + -ar] și *caretaș* s.m. (înv.) „*carâtar*” (var. *carătaș*) [din *carătă* (= *caretă*) + -aș] [3]; *cartofoară*, *cartoforeasă* și *cartofořiță* „femeie împătimită de jocul de *cărți*” (din *cartofoar* + -ă/-easă/-iță); *casieră* și *casieriță* „angajată la *casă*” (din *casier* + -ă/-iță); diminutivele *cădățuie*, *cădișoară*, *cădiță*, *căduliță* și *căduță* (din *cadă* + -ățuie/-ișoară/-iță/-uliță/-uță); *căială* s.f. (înv.) și *căință* „faptul de a se *căi*; rezultatul acestui fapt” (din *căi* + -eală/-ință); *călăraș* și *călăreț* „(persoană) *călăre*; soldat de *cavalerie*” (din *călăre* + -aș/-eț); diminutivele *căldărușă* și *căldăruță* (din *căldare* + -ușă/-uță); colectivele *călugăret* și *călugărime* (din *călugăr* + -et/-ime); diminutivele *cămăruică*, *cămăruie*, *cămărușă* și *cămăruță* (din *cămară* + -uică/-uie/-ușă/-uță); diminutivele *cămășoară*, *cămășuică*, *cămășuie* și *cămășuță* (din *cămașă* + -oară/-uică/-uie/-uță); augmentativele *cămășoie* și *cămeșoi* (din *cămașă* + -oaiel/-oi); abstractele *căpială*, *căpietură* și *căpiere* (din *căpia* + -eală/-tură/-re); diminutivele *căpicioară* și *copiștea* „*grămăjoară* de *fân*” (din *căpiță/copiță* + -ioară/-ea), respectiv augmentativele *căpișoie* și *copișană* (din *căpiță/copiță* + -oaiel/-ană); diminutivele *cărărea*, *cărăruică*, *cărăruie*, *cărărușă* și *cărăruță* (din *cărare* + -eal/-uică/-uie/-ușă/-uță); *cămătăreasă* și *cămătăriță* „corespondentul feminin al *cămătarului*” (din *cămătar* + -easă/-iță); abstractele *căruntate* s.f. (rar), *căruntețe* și *cărunție* (din *cărunt* + -atel/-ețel/-ie); diminutivele *cășulean*, *cășuleț* și *cășuț* (din *caș* + -ulean/-uleț/-uț); diminutivele *cățelaș* și *cățeluș* (din *cățel* + -aș/-uș), cu femininele, de asemenea, diminutivele *cățelică* și *cățelușă* (din *cățea* + -elică/-elușă); *câinean* (reg.), *câinos* și *cânetic* (rar) „*rău* ca un *câine*” (din *câine* + -ean/-os/-tic); *câinoșenie* și *câinoșie* „*răutate* de *câine*” (din *câinos* + -enie/-ie); diminutivele *cârciumioară*, *cârciumușoară* și *cârciumuță* (din *cârciumă* + -ioară/-ușoară/-uță); diminutivele *cârdișor*, *cârdoc*, *cârdurel* și *cârduț* (din *cârd* + -ișor/-ocl/-urel/-uț); diminutivele *cârlăioară* și *cârlăniță* (din *cârlană* + -ioară/-iță); *cârțițar* și *cârțițoi* „*masculul cârțiței*” (din *cârțiță* + -ar/-oi); *cârțitor*, -toare și *cârțoajă* (reg.) „*om cicălit*” (din *cârți* + -tor/-oajă, ultimul după modelul *bolmoji/bolmoajă*, *coji/coajă*); *cenușiu*, -ie și *cenușos*, -oasă „*asemănător cu cenușa*” (din

cenușă + *-iu/-os*); *cerboaică* și *cerboaie* „femela cerbului” (din *cerb* + *-oaică/-oaie*); *chelfănătă* (rar) (din *chelfăni*, după *bătută* s.f.) și *chelfăneală* „faptul de a chelfăni pe cineva și rezultatul lui” (din *chelfăni* + *-eală*); *chezăși* și *chezășui* „a garanta” (din *chezaș* + *-i/-ui*); *ciudățenie*, *ciudăție* și *ciudățime* s.f. (rar, înv.) „lucru ciudat; faptul de a fi ciudat” (din *ciudat* + *-enie/-iel/-ime*); *ciutac* „bou fără un corn” (din *ciut* + *-ac*), *ciutan* „bou căruia îi lipsesc coarnele” (din *ciut* + *-an*) și *ciutaș* „bou căruia i-au căzut coarnele” (din *ciut* + *-ac/-an/-aș*); *clorina* și *cloriza* „a trata cu clor în vederea dezinfectării” (din *clor* + *-inal/-iza*); *colocvialism* și *colocvialitate* „caracter colocvial” (din *colocvial* + *-ism/-itate*); *crengos*, *-oasă* „cu multe crengi; rămuros; crenguros” (din pl. *crengi* + *-os*) și *crenguros*, *-oasă* „crengos” (din pl. *crengi* + *-uros*, după *rămuros*); *dantelar* (astăzi rar) și *dantelist* „persoană care face sau vinde dantele” (din *dantelă* + *-ar/-ist*); *dâmbos*, *-oasă* (din *dâmb* + *-os*) și *dâmburos*, *-oasă* „cu multe dâmburi” (din *dâmburi* + *-os*); *decadal*, *-ă* (rar) și *decadic*, *-ă* adj. „referitor la o perioadă de zece zile” (din *decadă* + *-al/-ic*); *deblocație* și *deblocare* s.f. „acțiunea de a debloca și rezultatul ei” (din *debloca* + *-ație/-re*); *delos*, *-oasă* (reg.) (din *deal* + *-os*) și *deluros*, *-oasă* adj. „care are multe dealuri” (din pl. *dealuri* + *-os*); *demitizant*, *-ă* și *demitizator*, *-toare* adj. „care demitizează” (din *demitiza* + *-ant/-tor*); *descurajant*, *-ă* și *descurajator*, *-toare* „care descurajează” (din *descuraja* + *-ant/-tor*); colectivele *deset*, *desiș*, *desiște* (reg.), *desie* (în v., rar) și *desime* s.f. „pădure deasă” (din *des* + *-et/-iș/-iște/-iel/-ime*); *despărțea* (fam.), *despărțenie* și *despărțire* s.f. (din *despărți* + *-eală/-enie/-re*) [4]; *despotat* și *despotăție* (în v.) „demnitatea de despot” (din *despot* + *-at/-ăție*); *detectivist*, *-ă* (rar) și *detectivistic*, *-ă* adj. „caracteristic detectivului” (din *detectiv* + *-ist/-istic*); *dezlegare*, *dezleganie* (în v., reg.) și *dezlegătură* s.f. „scutire, eliberare de o sarcină, de un angajament etc.” (din *dezlega* + *-rel/-anie/-ătură*); *dijmă* lui vb. (rar) și *dijmui* „a strânge dijma; a-și face parte din ceva în mod abuziv” (din *dijmă* + *-ălu/-ui*); *diminutiva* și *diminutiviza* „a forma diminutive cu ajutorul unui afix” (din *diminutiv* + *-al/-iza*); *dințos*, *-oasă* și *dințuros*, *-oasă* „cu dinți mari, dințat” (din pl. *dinți* + *-os/-uros*); abstractele *directețe* (rar), *directitate* și *directitudine* (rar) „însușirea de a spune lucrurile direct (din *direct* + *-ețe/-itate/-itudine*); *directoare*, *directoareasă* (pop.) și *directoriță* (în v.) „corespondentul feminin al directorului” (din *director* + *-el/-easă/-iță*); *doctori* (în v., pop.) și *doctorici* (pop., fam.) „a supune unui tratament medical, a îngriji un bolnav” (din *doctor* + *-il/-ici*); *dogoare*, *dogoreală* și *dogorime* „faptul de a dogori și rezultatul lui” (din *dogori* + *-oare/-eală/-ime*); *dragomanat*, *dragomanie*, *dragomanlâc* și *dragomănit* s.n. (în v., rar) „demnitatea sau funcția de dragoman” (*dragoman* + *-at/-iel/-lâc/-it*); *drăcă* lui, *drăcovi* vb. (rar) și *drăcu* „a da dracului” (din *drac* + *-ălu/-ovi/-ui*); *drăcăraie* (reg., deprec.), *drăcărie* (pop.), *drăcie* s.f. (pop.) și *drăcovenie* s.f. „faptă nesocotită, ciudățenie” (din *drac* + *-ăraie/-ărie/-iel/-ovenie*); *drăcoaică*, *drăcoaică* (în v., reg.) și *dracă* (rar) „ființă feminină malefică” (din *drac* + *-oaică/-oaiel/-ă*); *drăgălășenie* și *drăgălășie* s.f. (astăzi rar) „înfățișare sau comportare plină de grație, gingășie sau farmec” (din *drăgălaș* + *-enie/-ie*); *drăgăli* (pop.), *drăgălu* (reg.) și *drăgăni* (reg.) „a mângâia” (din *drag* + *-ăli/-ălu/-ăni*); *duhoaică* s.f. (reg., în descântece) „spirit malefic” (din *duh* + *-oaică*) și *duhoaică* s.f. (reg., în descântece) „spirit malefic” (din *duh* + *-oaică/-oaie*); *duioșenie*, *duioșie* și *duioșime* (în v.) „caracter duios” (din *duios* + *-enie/-iel/-ime*); *dulceag*, *-ă*, *dulcin*, *-ă* (în v., rar), *dulcinos*, *-oasă* (în v.), *dulcișor*, *-oară* și *dulciu*, *-ie* (pop.) „nu prea dulce” (din *dulce* + *-eag/-in/-imos/-ișor/-iu*); *dumnezeiasă* s.f.

(înv.), *dumnezeie* (înv.), *dumnezeiță* s.f. (înv.), *dumnezeoaică* (înv.) și *dumnezeoie* (înv.) „zeiță” (din *Dumnezeu* + *-easă/-iel/-iță/-oaică/-oie*) [5] etc.;

Din trecerea în revistă a exemplurilor de mai sus, se pot pune în evidență următoarele: participă la acest tip de relație sinonimică atât dublete, cât, mai ales serii aparținând tuturor categoriilor lexico-gramaticale; din punct de vedere semantic, se constată existența unor derivate sufixale moționale, care arată calitatea, colective, de agent, de instrument, diminutive și augmentative, abstracte, nume de acțiuni, nume de meserii [6], nume de funcții etc.; majoritatea exemplurilor reprezintă sinonime totale, iar cele parțiale au restricții mai degrabă de ordin diastatic și, eventual, diatopic; relativa „egalitate” dintre sinonime la același nivel stilistic face operantă acțiunea analogică momentană, dictată de contextul lingvistic și situațional, care „impune” unul sau altul dintre componentele unei perechi sau serii existente latent în mintea vorbitorului: dacă, spre exemplu, sinonimele moționale în *-ă* și *-că*, în *-easă* și *-iță* etc., cele abstracte în *-eală* și *-re*, în *-eață* și *-ime*, în *-ism* și *-itate*, în *-ie* și *-enie* etc., cele „calitative” în *-iu* și *-ui*, în *-ăreț* și *-ăcios*, *-el* și *-ior*, *-tor* și *-ant* etc., colectivele în *-et*, *-iș* și *-ime* reprezintă situații standard, obișnuite, fără niciun fel de supliment semantic sau dependență contextuală, în schimb regionalul *cârtoajă* este mai expresiv decât generalul *cârtitor*, analogicul *chelfănată* pare o alegere mai bună decât obișnuitul *chelfăneală*, *dragomanlâc* spune mai mult decât *dragomanat* etc. Interesante sunt și situațiile în care sunt sinonime un derivat sufixal neutru de la o bază de singular și unul de la aceeași bază, dar de plural (vezi *dâmbos* și *dâmburos*, *delos* și *deluros* etc.), în care primul ajunge să însemne același lucru cu cel de-al doilea (deci să se refere la plural) datorită asimilării lui situațiilor de tipul *păduros*, *sâmburos*, *scorburos* etc., derivate cu sufixul *-os*, dar cu sens de plural („acoperit de păduri”, „plin de sâmburi”, „plin de scorburi” etc.). În sfârșit, sinonimele verbale cu sufixe diferite atașate aceleiași baze (de tipul *ardeleni* și *ardeleniza*, *arenda* și *arendui*, *astenia* și *asteniza*, *calvini* și *calviniza*, *cimenta* și *cimentui*, *clorina* și *cloriza*, *drăcui* și *drăcălui*, *drăgăli* și *drăgăni* etc.) se explică fie analogic, fie prin rațiuni de ordin expresiv, fie prin obișnuințe diatopice.

b) **derivate progresive cu sufixe, dintre care cel puțin unul admite o dublă interpretare etimologică** [7]: *albeț*, *-eață* adj. (reg.) „albineț” (din *alb* + *-eț*) și *albineț*, *-eață* adj. (reg.) „blond, bălai, albeț” (din *albin* + *-eț* sau din *alb*, după *gălbineț*); *albicios*, *-oasă* adj. (din *alb* + *-icios*), *alburui*, *-ie* adj. (din *alb* + *-urui*), *albiu*, *-ie* adj. (din *alb* + *-iu*) și *albui*, *-ie* adj. (din *alb* + *-ui* sau din *alb[iu]* + *-ui*); *băiețel* s.m. „diminutiv al lui băiat; băiețaș” (din *băiat* + *-el*) și *băiețică* s.f. „diminutiv al lui băiat” (din *băiat* + *-ică* sau din *băiețel* + *-ică*); *bănuielnic*, *-ă* adj. „bănuitor” (din *bănu* + *-elnic* sau din *bănuială* + *-nic*) și *bănuitor*, *-toare* adj. „care bănuiește; care este înclinat (în mod exagerat) spre bănuială” (din *bănu* + *-tor*); *bârfaș* s.m. „cel care bârfește” (din *bârfi* + *-aș*), *bârfelnic* s.m. (din *bârfi* + *-elnic* sau din *bârfeală* + *-nic*) și *bârfitor* s.m. (din *bârfi* + *-tor*); *cheltuitar*, *-toare* adj. 1691 (din *cheltui* + *-tor*) și *cheltuielnic*, *-ă* adj. (înv.) „cheltuitar, risipitor” 1826 (din

cheltui + *-elnic* sau din *cheltuială* + *-nic*); *cârtelnic*, *-ă* adj. (înv.) „cârtitor” c.1650 (din *cârți* + *-elnic* sau din *cârteală* + *-nic*) și *cârtitor*, *-toare* adj. (din *cârți* + *-tor*) etc. Am apelat aici atât la argumente analogice, cât și la interpretări semantice duble: spre exemplu, *bănuielnic* este atât „cel care are o bănuială/bănuieli asupra cuiva sau a ceva”, cât și „cel care bănuiește pe cineva”, *bârfelnicul* duce mai departe bârfa/bârfele, dar și bârfește, *cheltuielnicul* cheltuiește, dar și face multe cheltuieli etc.

c) **derivate progresive cu sufix și parasintetice:** *aripa* vb. (din *aripă* + *-a*) și *înari* vb. (din *în-* + *aripă* + *-a*), *întrari* vb. „a (se) înzestra cu aripi” (din *întru* + *aripă* + *-a*); *aspri* vb. (din *aspru* + *-i*) și *înăspri* vb. „a (se) face mai aspru” (din *în-* + *aspru* + *-i*); *bolnăvi* vb. (din *bolnav* + *-i*) și *îmbolnăvi* vb. „a căpăta o boală” (din *în-* + *bolnav* + *-i*); *cărunți* vb. (din *cărunt* + *-i*) și *încărunți* vb. „(despre păr) a începe să albească; a deveni cărunt; (despre persoane) a începe să albească la păr; (*p. ext.*) a îmbătrâni” (din *în* + *cărunt* + *-i*); *câini* vb. refl. (din *câine* + *-i*), *încâina* vb. (din *în-* + *câine* + *-a*) / *încâini* vb. „a (se) înrăi, a se încăpățâna” (din *în-* + *câine* + *-i*); *căpăstra* vb. „a pune căpăstru; a coase marginile din afară ale unui petic; a termina de arat” (din *căpăstru* + *-a*), *căpăstrui* vb. (din *căpăstru* + *-ui*) și *încăpăstra* vb. „a pune căpăstrul” (din *în-* + *căpăstru* + *-a*); *cârdui* vb. (din *cârd* + *-ui*) și *încârdui* vb. „a (se) aduna în cârduri” (din *în* + *cârd* + *-ui*); *cârli* vb. (din *cârli* + *-a*) și *încârli* vb. „a (se) îndoi ca un cârli, a (se) încovoia” (din *în* + *cârli* + *-a*); *ciuma* vb. (din *ciumă* + *-a*) și *înciuma* vb. „a se îmbolnăvi de ciumă” (din *în-* + *ciumă* + *-a*); *depărta* vb. „a mări distanța” (din *departe* + *-a*) și *îndepărta* vb. „a face să fie sau a ține departe; a înlătura; a pleca din apropierea cuiva sau a ceva; a merge în altă parte; a se abate, a devia” (din *în* + *departe* + *-a*); *desi* vb. (înv., rar) „a deveni des, a (se) îndesi; (reg.) a se înghesui, a se îndesa” (din *des* + *-i*) și *îndesi* vb. „a deveni mai des” (din *în-* + *des* + *-i*); pentru sensul 2, *îndesa* vb. (din *în-* + *des* + *-a*); *dobitoci* vb. (din *dobitoc* + *-i*) și *îndobitoci* vb. „a-și pierde sau a face pe cineva să-și piardă facultățile intelectuale și morale” (din *în* + *dobitoc* + *-i*) etc.

După cum se poate observa, această clasă este alcătuită numai din verbe sinonimice, construite, în genere, după același model: bază substantivală, adjectivală sau adverbială + sufixele verbale *-a*, *-i* și *-ui*, pe de o parte, și aceeași bază, căreia i se adaugă, în funcție de situație, prefixul sau prepoziția *în(-)* și aceleași sufixe verbale de mai sus, pe de altă parte. Concurența dintre derivatele simple (de regulă, imediate) și cele parasintetice este frecventă cel puțin în româna veche și presupune următoarele situații posibile: a) ambele verbe se formează, simultan sau succesiv, de la aceeași bază directă, b) derivatul „fără prefix”, mai rar, este refăcut analogic din cel „cu prefix”, c) derivatul „cu prefix” este construit direct de la baza verbală cu sufix [8].

d) **derivate progresive și prin substituție de afixe:** *acupunctural*, *-ă* adj. (din *acupunctură* + *-al*, cf. fr. *acupunctural*, engl. *acupunctural*) și *acupunctic*, *-ă* adj. „referitor la acupunctură, acupunctural” (din *acupunct[ură]* + *-ic*); **arhaiciza* vb. „a arhaiza” [9] (din *arhaic* + *-iza*) și *arhaiza* vb. „a da unui text un caracter arhaic” (din *arha[ic]* sau din *arha[ism]* + *-iza*; cf. it. *arcaizzare*, fr. *archaïser*, germ. *archaisieren*); **arhaicitate* s.f.

[10] „caracter arhaic” (din *arhaic* + *-itate*, cf. it. *arcaicità*) și *arhaitate* s.f. „caracter arhaic” (din *arha[ic]* + *-itate*); *atipicitate* s.f. „caracterul de a fi atipic” (din *atipic* + *-itate*) și *atipie* s.f. „înșușirea de a fi deosebit de tipul obișnuit” (din *atip[ic]* + *-ie*); *exactitate* s.f. „calitatea de a fi exact” (din *exact* + *-itate*) și *exactitețe* s.f. (înv., rar) „caracterul a ceea ce este exact, exactitate, exactitudine, exactețe” (din *exact[itate]* + *-itețe*) [11]; **platoniza* vb. „a da un caracter platonice” [12] (din *platonice* + *-iza*) și *platoniza* vb. „a se manifesta la modul platonice” (din *platon[ic]* + *-iza*; cf. fr. *platoniser*, it. *platonizzare*) etc. În unele dintre situațiile de mai sus, derivatul prin substituție admite și o posibilă etimologie externă, ceea ce presupune luarea în considerare a unei etimologii multiple mixte.

e) **derivate progresive și regresive:** *alinare* s.f. „faptul de a alina” (din *alina* + *-re*) și **alin* s.n. „calmare, liniștire, alinare” (pvb. din *alina*); *asudeală* s.f. „sudoare” (din *asuda* + *-re*) și *asud* s.n. „sudoare” (pvb. din *asuda*); *denunțare* s.f. „faptul de a denunța și rezultatul lui” (din *denunța* + *-re*) și *denunț* s.n. „denunțare, delațiune” (pvb. din *denunța*) [13]; *dezbinare* s.f. „faptul de a dezbina și rezultatul lui” (din *dezbina* + *-re*), *dezbinătură* s.f. „dezbinare” (din *dezbina* + *-ătură*) și *dezbin* s.n. „dezbinare” (pvb. din *dezbina*); *dezmățare* s.f. (rar) „faptul de a se dezmața și rezultatul lui” (din *dezmăța* + *-re*) și *dezmăț* s.n. „libertinaj, desfrâu, dezmațare” (pvb. din *dezmăța*); *dojeneală* s.f. (înv., rar) „dojană” (din *dojeni* + *-eală* CM) [14], *dojenire* s.f. „acțiunea de a dojeni și rezultatul ei” (din *dojeni* + *-re*) și *dojană* s.f. „exprimare a nemulțumirii prin vorbe moralizatoare, mustrare” (pvb. din *dojeni*); *dropioi* s.m. „bărbătușul dropiei” (din *dropie* + *-oi*) și *drop* s.m. (înv.) „dropioi” (regresiv din *dropie*); *ducăt* s.n. (reg.) „ducă” (din *duce* + *-ăt*) și *ducă* s.f. „deplasare dintr-un loc în altul, plecare; (reg.) ducăt” (pvb. din *duce*) etc. Unele dintre derivatele regresive au, comparativ cu sinonimele lor progresive, diferențe de ordin stilistic (sunt, spre exemplu, poetice), altele sunt diferite din perspectivă cronologică (vezi, spre exemplu, *drop*), iar altele, în sfârșit, circulă la același nivel cronologic, stilistic, geografic sau situațional.

f) **derivate prin substituție de sufixe:** *aiurist*, *-ă* adj. „cu capul în nori, aiurit” (din *aiur[ea]* + *-ist*) și *aiuristic*, *-ă* adj. „aiurist” (din *aiur[ea]* + *-istic*); *duloaică* s.f. (înv.) „câțea mare” (din *dull[ău]* + *-oaică*) și *duloaie* s.f. (înv.) „câțea mare” (din *dull[ău]* + *-oaie*) etc.

g) **derivate cu prefixe:** *arhireacționar*, *-ă* adj., s.m., s.f. „ultrareacționar” (din *arhi-* + *reacționar*) și *ultrareacționar*, *-ă* adj., s.m., s.f. „reacționar înrăit” (din *ultra-* + *reacționar*); *deleal*, *-ă* adj. (înv., rar) „perfid, neleal” (din *de-* + *leal*) și *neleal*, *-ă* adj. „lipsit de lealitate” (din *ne-* + *leal*); *denutrit*, *-ă* adj. (ieșit din uz) „care suferă de denutriție; subnutrit” (din *de-* + *nutrit*) și *subnutrit*, *-ă* adj. „care suferă de subnutriție; subalimentat” (din *sub-* + *nutrit*); *despopi* vb. (înv.) „a răspopi” (din *des-* + *popi*) și *răspopi* vb. „a lua cuiwa calitatea de preot” (din *răs-* + *popi*); *inacceptare* și *neacceptare* [15] etc. În ciuda numeroaselor perechi sau serii sinonimice prefixale, dificultatea majoră a sinonimelor lexicale care le conțin constă în a decide dacă sunt toate creații interne sau dacă sunt împrumuturi analizabile sau calcuri structurale (existența unui model romanice, spre exemplu, în acest sens justifică prezența lor în mai multe limbi de cultură). De cele mai multe ori, însă, sinonimele lexicale etimologice care conțin prefixe sinonimice au caracter extern sau mixt [16].

h) **derivate exclusiv parasintetice:** *înarma* vb. și *întrarma* vb.

i) **derivate progresive și sinonime obținute prin conversiune:** *abdicare* și *abdicat*, *abolire* și *abolit*, *abreviere* și *abreviat*, *absentare* și *absentat*, *absolvoire* și *absolvit*, *accelerare* și *accelerat*, *acordare* și *acordat*, *ademenire*, *ademeneală* și *ademenit*, *alcătuire*, *alcătuială*, *alcătuință* și *alcătuit* etc.; *depănare* s.f. „faptul de a depăna și rezultatul lui” (din *depăna* + *re*), *depănătură* s.f. (în dicționarele din trecut) „depănare” (din *depăna* + *-ătură*) și *depănat* s.n. (din *depăna*); *descălecare* s.f. (despre oameni, populații) „sosire și așezare într-un loc, pentru un timp limitat sau definitiv” (din *descăleca* + *-re*), *descălecătoare* s.f. (la cronicari sau în scrieri istorice) „descălecare” (din *descăleca* + *-ătoare*), *descălecătură* s.f. (la cronicari sau în scrieri istorice) „descălecare” (din *descăleca* + *-ătură*) și *descălecat* s.n. „descălecare” (din *descăleca*) etc. [17].

Sinonimia dintre abstractele derivate în *-re* de la o bază verbală și cele obținute din supinul aceleiași baze are caracter regulat în română atunci când ea, este, evident, posibilă. De multe ori, perechile respective se transformă în serii datorită sinonimiei dintre *-re* și alte sufixe abstracte (de tipul *-eală*, *-itură*, *-ință* etc.). O situație particulară este constituită de perechea substantivală *bunic* și *bun*, unde primul este un derivat (inițial) diminutival din *bun* s.m. „tată al tatălui, bunic” + *-ic*), iar cel de-al doilea este obținut, prin substantivizare, dintr-o bază adjectivală omonimică în contextul [*tată*] *bun*. Treptat, diminutivul *bunic* și-a lexicalizat semul afectiv și a devenit neutru, validând, astfel, o sinonimie „dobândită” treptat și nu una simultană și circulând, de multă vreme, ca termen standard pentru acest grad de rudenie [18]. O altă situație particulară este formată din exemple de tipul: *o afurisenie* (de om) și *un afurisit* (de om), *o prăpădenie* (de om) și *un prăpădit* (de om) etc. care, în context prepozițional [+ animat], devin perechi sinonimice obținute de la aceeași bază verbală, unul derivat progresiv cu *-enie* și altul obținut prin conversiune de la participiul verbal al bazei, intrând în seria numeroasă de exemple similare construite, în același context, de la aceeași bază indirectă: *o obrăznicătură* (din *obraznic* + *-ătură*) și *un obraznic* (din *obraznic* adj. < *obraz* + *-nic*), *o scârboșenie* (din *scârbos* + *-enie*) și *un scârbos* (din *scârbos* adj. < *scârbă* + *-os*), *o scorfoșenie* și *un scorfoș*, *o scumpete* (de copil) și *un scump* (de copil) etc. [19]

j) **creații mixte (derivat/derivate progresive, derivat regresiv și schimbare a valorii lexico-gramaticale):** *agățare* s.f. (din *agăța* + *-re*), *agăț* s.n. (rar) (pvb. din *agăța*) și *agățat* s.n. „faptul de a agăța” (din *agăța*); *alintare* s.f. (din *alinta* + *-re*), *alintătură* s.f. (din *alinta* + *-ătură*), *alint* s.n. (pvb. din *alinta*) și *alintat* s.n. „faptul de a (se) alinta și rezultatul lui” (din *alinta*); *amestecare* s.f. (din *amesteca* + *-re*), *amestecătură* s.f. (din *amesteca* + *-ătură*), *amestec* s.n. (pvb. din *amesteca*) și *amestecat* s.n. „faptul de a amesteca și rezultatul lui” (din *amesteca*); *bâjbâială* s.f. (din *bâjbâi* + *-eală*), *bâjbâire* s.f. (din *bâjbâi* + *-re*), *bâjbâitură* s.f. (din *bâjbâi* + *-tură*), *bâjbă* s.f. (pvb. din *bâjbâi*) și *bâjbâit* s.n. „faptul de a bâjbâi și rezultatul lui” (din *bâjbâi*); *bâlbâială* s.f. (din *bâlbâi* + *-eală*), *bâlbâitură* s.f. (din *bâlbâi* + *-tură*), *bâlbâire* s.f. (din *bâlbâi* + *-re*), *bâlbă* s.f. (pvb. din *bâlbâi*) și *bâlbâit* s.n. „faptul de a (se) bâlbâi și rezultatul lui” (din *bâlbâi*); *bârfeală* s.f. (din *bârfi*

+ *-eală*), *bârfire* s.f. (din *bârfi* + *-re*), *bârfitură* s.f. (din *bârfi* + *-tură*), *bârfa* s.f. (pvb. din *bârfi*) și *bârfit* s.n. „faptul de a bârfi și rezultatul lui” (din *bârfi*); *cafteală* s.f. (fam.) (din *cafti* + *-eală*), **caftire* s.f. „faptul de a cafti” (din *cafti* + *-re*) și *caft* s.n. (fam.) „cafteală” (pvb. din *cafti*); *cârâială* s.f.; (din *cârâi* + *-eală*), *cârâitură* s.f. (din *cârâi* + *-tură*), *câră* s.f. (pvb. din *cârâi*) și *cârâit* s.n. „faptul de a (se) cârâi și rezultatul lui” (din *cârâi*); *cârcoteală* s.f. (din *cârcoti* + *-eală*), *cârcotire* s.f. (din *cârcoti* + *-ire*), *cârcoveală* s.f. (din **cârcovi* = *cârcoti* + *-eală*) și *cârcotit* s.n. „faptul de a cârți și rezultatul lui” (din *cârcoti*); *chelălăială* s.f. (din *chelălăi* + *-eală*), *chelălăitură* s.f. (din *chelălăi* + *-tură*), *chilălău/chelălău* s. (pvb. din *chelălăi*) și *chelălăit* s.n. „lătrătură acuită și repetată a câinelui” (din *chelălăi*); *chibzuială* s.f. (din *chibzui* + *-eală*), *chibzuință* s.f. (din *chibzui* + *-ință*), *chibzuire* s.f. (din *chibzui* + *-re*), *chibzuitură* s.f. (înv.) (din *chibzui* + *-tură*), *chibz* s.n. (pvb. din *chibzui*) și *chibzuit* s.n. „faptul de a chibzui și rezultatul lui” (din *chibzui*); *chiorăială* s.f. (*chiorăi* + *-re*); *chiorăire* s.f. (din *chiorăi* + *-re*), *chiorăitură* s.f. (din *chiorăi* + *-tură*) și *chiorăit* s.n. „faptul de a chiorăi și rezultatul lui” (din *chiorăi*); *ciondăneală* s.f. (din *ciondăni* + *-re*), *ciondănire* s.f. (din *ciondăni* + *-re*), *cioandă* s.f. (pvb. din *ciondăni*) și *ciondănit* s.n. „faptul de a se ciondăni și rezultatul lui” (din *ciondăni*); *ciocneală* s.f. (din *ciocni* + *-eală*), *ciocnire* s.f. (din *ciocni* + *-re*), *ciocnitură* s.f. (din *ciocni* + *-tură*), *ciocnă* s.f. (pvb. din *ciocni*) și *ciocnit* s.n. „faptul de a (se) ciocni și rezultatul lui” (din *ciocni*); *clinteală* s.f. (din *clinti* + *-eală*), *clintire* s.f. (din *clinti* + *-re*), *clint* s.n. (rar) (pvb. din *clinti*) și *clintit* s.n. „faptul de a se clinti și rezultatul lui” (din *clinti*); *cutreierare* s.f. (din *cutreiera* + *-re*), *cutreier* s.n. (pvb. din *cutreiera*) și *cutreierat* s.n. „faptul de a cutreiera și rezultatul lui” (din *cutreiera*); *dăltuială* s.f. „(rar) dăltuire; (concret) dăltuitură” (din *dăltui* + *-eală*), *dăltuire* s.f. (din *dăltui* + *-re*), *dăltuitură* s.f. (din *dăltui* + *-tură*) și *dăltuit* s.n. „faptul de a dăltui și rezultatul lui” (din *dăltui*); *deochetură* s.f. (înv., reg., în superstiții) „deochi” (din *deochea* + *-ătură*), *deochi* s.n. „efect al privirii care deoache” (pvb. din *deochea*) și **deocheat* s.n. „faptul de a deochea și rezultatul lui” (din *deochea*); *descântare* s.f. (din *descânta* + *-re*), *descântătură* s.f. (din *descânta* + *-tură*), *descânt* s.n. (pvb. din *descânta*), *descântec* s.n. (din *descânta*) și *descântat* s.n. „faptul de a descânta și rezultatul lui” (din *descânta*); *încăierare* s.f. (din *încăiera* + *-re*), *încăierătură* s.f. (din *încăiera* + *-tură*), *încăier* s.n. (pvb. din *încăiera*) și *încăierat* s.n. „faptul de a se încăiera și rezultatul lui” (din *încăiera*) etc. Toate exemplele citate sunt substantive obținute din verbe, cu sensul comun „faptul de a ... și rezultatul lui”. Unele dintre ele au și sensuri particulare, dar restricțiile de substituție privesc mai degrabă nivelul diastratic și diafatic de folosire și mai puțin conținutul. Ne aflăm în prezența unor serii regulate de tip sinonimic ale căror componente se actualizează în anumite contexte: spre exemplu, se spune *agățare/agățatul a ceva în cui*, dar mai degrabă (figurat) *agățatul*, nu *agățarea unei tinere la o petrecere*, *a pleca la agățat*, nu la *agățare* etc.; cineva se poate îmbolnăvi de *deochi*, nu de *deocheat* sau de *deochere* etc.; pe de altă parte, *chiorăitură* este mai expresiv decât *chiorăire*, *cioandă* decât *ciondănire*, *ciocnă* este mai rar decât *ciocnire*, *clint* decât *clintire* etc. Deși aceste serii nu respectă în întregime o structură anume: *-re*, *-eală*, *-itură*, derivat regresiv și conversiune din supin, componentele care lipsesc există, totuși, în mintea vorbitorilor la nivel latent și ies, din când în când, iveală (e adevărat, într-un limbaj ad hoc și aflat la limita acceptabilității). A se vedea, în acest sens, exemple de tipul **agățeală* („Da' hai, să fim serioși acuma – că mi-e că sunt acuzat de *agățeală* pă net – și nu-i genu' meu”: <https://arakelian.wordpress.com/2015/04/13/a-venit-primavaraaaa/>), **deocheală*

(„Protejează purtătorul de *deo-cheală* și intrigi de gelozie”: www.semipretios.ro/gemeni/), **caftire* (v. *supra*) etc.

1.2. un component derivat direct, iar celălalt/celelalte component/e derivat/e indirect:

a) **derivate progresive:** *apartid*, -ă adj. (din *a-* + *partid*) și *apartidic*, -ă adj. „fără partid, care nu aparține unui partid” (din *apartid* + *-ic*); *ardelean*, -ă adj. (din *Ardeal* + *-ean*) și *ardelenesc*, -ească adj. „care aparține Ardealului sau populației lui, privitor la Ardeal sau la populația lui; transilvănean” (din *ardelean* + *-esc*) [20]; *bombagiu* s.m. (din *bombă* + *-agiu*) și *bombagist* s.m. „atentator cu bombe” (din *bombagiu* + *ist*); *burniță* s.f. (din *bură* + *-niță*) și *burnițeală* s.f. „ploaie mărunță și deasă, adesea însoțită de ceață” (din *burnița* + *-eală*); *calofil*, -ă adj. (din *calo-* + *-fil*) și *calofilic*, -ă adj. (despre stil) „care denotă calofilie” (din *calofil* + *-ic*); *capitulare* s.f. (din *capitula* + *-re*) și *decapitulare* s.f. (neobișnuit) „acțiunea de a capitula și rezultatul ei” (din *de-* + *capitulare*); *câmpesc*, -ească adj. (din *câmp* + *-esc*) și *câmpenesc*, -ească adj. „de câmp, de câmpie” (din *câmp* + *-esc*); *cârdăși* vb. refl. (din *cardaș* + *-i*) și *încârdăși* vb. refl. „a se asocia în scopuri necinstite” (din *în-* + *cârdăși*); *chegar* s.n. (din *cheag* + *-ar*), *chegălău* s.n. (din *cheag* + *-ălău*), *chegăreață* s.f. (din *cheag* + *-ăreață*), *chegărete* s.m. (din *cheag* + *-ărete*), *chegăreț* s.n. (din *cheag* + *-ăreț*), *chegăriță* s.f. (din *cheag* + *-ăriță*), *chegorniță* s.f. (din *cheag* + *-orniță*) și *chegornicer* s.n. „vas în care se prepară și se păstrează cheagul” (din *chegorniță* + *-ar*); *cimpoiaș* s.m. „meșter care face cimpoaie; persoană care cântă la cimpoi” (din *cimpoi* + *-aș*), *cimpoier* s.m. „persoană care cântă din cimpoi” (din *cimpoi* + *-ar*) și *cimpoitor* s.m. (înv.) „cimpoier” (din vb. *cimpoi* + *-tor*); *coperiș* s.n. (din *coperi* + *-iș*), *coperitură* s.f. (din *coperi* + *-tură*) și *acoperământ* s.n. (din *acoperi* [din *a-* + *coperi*] + *-ământ*, după *coperământ*), *acoperiș* s.n. (din *acoperi* + *-iș*), *acoperitoare* s.f. (din *acoperi* + *-toare*), *acoperitură* s.f. „ceea ce servește la acoperit; (în special) acoperiș” (din *acoperi* + *-tură*) [21]; *dăltar* s.m. „persoană care lucrează cu dalta” (din *daltă* + *-ar*) și *dăltuitor* s.m. „persoană care dăltuiește” (din *dăltui* + *-tor*); *dărăcar* s.m. (înv., rar) (din *darac* + *-ar*) și *dărăcitor* s.m. „muncitor specializat în dărăcit” (din *dărăci* + *-tor*); *descântătoare* s.f. (din *descânta* + *-toare*) și *descântătoreasă* s.f. „femeie care descântă” (din *descântător* + *-easă*); (în superstiții) *deochioaică* s.f. (din *deochea* + *-oaică*), *deochetore* s.f. (din *deochea* + *-toare*) și *deochetoreasă* s.f. (din *deochetor* + *-easă*), *deochetoriță* s.f. (din *deochetor* + *-iță*), *deochetoroaică* s.f. „persoană despre care se crede că ar putea deochea” (din *deochetor* + *-oaică*); *desuci* vb. „a face să nu mai fie sau a nu fi răsucit, a (se) dezhăsuca” (din *de-* + *suci*) și *dezhăsuca* vb. „a face să nu mai fie sau a nu fi răsucit, a (se) desuci” (din *dez-* + *răsuci*); *deznădejde* s.f. (din *dez-* + *nădejde*) și *deznădăjduire* s.f. (astăzi rar) „stare caracterizată de lipsa oricărei nădejdi” (din *deznădăjdui* + *-re*) [22]; *înceța* vb. (rar) (*în-* + *ceață* + *-a*) și *încețoșa* vb. „a (se) acoperi cu ceață; (despre ochi, vedere) a (se) tulbura” (din *în-* + *cețos* + *-a*); *doctorie/doftorie* s.f. (din *doctor/doftor* + *-ie*) și *doftorică* s.f. (mai ales la pl.) „produs farmaceutic; medicament” (cf. *doftorie* = *doctorie*); *doinar* s.m. (rar) (din *doină* + *-ar*), *doinaș* s.m. (din *doină* + *-aș*) și *doinitor* s.m. „persoană care cântă doine” (din *doini* + *-tor*); *dornic*, -ă adj., s.m. (din *dor* + *-nic*) și *doritor*, -toare adj., s.m. „care dorește să facă ceva” (din *dori* + *-tor*) etc. Din parcurgerea exemplelor de mai sus, duale sau seriale, se pot stabili mai multe subtipuri derivate: a) derivat cu

prefix (de la o bază neanalizabilă în română) și derivat cu sufix, direct sau indirect, de la primul: *apartid* și *apartidic*, *deznădejde* și *deznădăjduire*; b) derivat/e cu sufix de la o bază neanalizabilă în română și derivat cu sufix, direct sau indirect, de la primul: *ardelean* și *ardelenesc*, *burniță* și *burnițeală*, *calofil* și *calofilic*, *cimpoiaș*, *cimpoier* și *cimpoitor*, *dăltar* și *dăltuitor*, *dărăcar* și *dărăcitor*, *doinar*, *doinaș* și *doinitor* etc.; c) derivat cu sufix de la o bază neanalizabilă în română și derivat cu prefix de la primul: *cârdăși* și *încârdăși*; d) derivate parasintetice, directe sau indirecte, de la aceeași bază: *înceța* și *încețoșa*. Rațiunea construirii „redundante” a celui de-al doilea component sau a seriei secunde ține de a) evitarea unor coliziuni omonimice (este cazul lui *apartid*, *ardelean*, *calofil*, *câmpean* etc., care sunt folosite mai ales ca substantive animate), b) intervenția analogiei contextuale (*capitulare* și *decapitulare*, *descântătoare* și *descântătoreasă*, *doftorie* și *doftoricele*), c) expresivitate (voluntară sau involuntară): *deochetoare* și *deochetoroaică*, d) raportarea sufixelor „sinonimice” la un anumit tip de bază (spre exemplu, *-ar* selectează preponderent baze nominale, iar *-tor*, baze verbale) etc.

b) **derivat progresiv + derivat regresiv**: *catargel* s.n. „trunchi rotund de molid, folosit la construirea plutelor” (din *catarg* + *-el*) și *cătârgea* s.f. „catargel” (sg. refăcut din *catargele*, pluralul lui *catargel*); *dezanalfabetiza* vb. (neobișnuit) „a alfabetiza” (din *dez-* + *analfabet* + *-iza*) și *alfabetiza* vb. „a învăța pe un analfabet scrisul și cititul” (regresiv din *alfabetizare*, cf. rar, fr. *alphabétiser*) etc.

c) **derivat progresiv + derivat prin substituție**: *băbătie* s.f. „babă” (der. expresiv din *babă*) și *băbătuie* s.f. „băbătie” (din *băbă[ie]* + *-uie*); *căcărează* s.f. „excremente de capre, oi și iepuri” (din *căcări* + *-ea(d)ză* sau ← *căcare* + *-ea(d)ză*) și *căcăreață* s.f. „căcărează” (din *căcăr[eață]* + *-eață*); diminutivele *cântecele* s.n. (din *cântec* + *-el*) și *cântecea* s.f. (din *cântec[el]* + *-ea*); *cârciocar* s.m. (din *cârcioc* + *-ar*), *cârciobaș* s.m. (din *cârciob[ar]* (= *cârciocar*) + *-aș*) și *cârciobov* s.m. „care umblă cu tertipuri, chițiбуșar” (din *cârciob[ar]* (= *cârciocar*) + *-ov*); *înjosi* vb. (din *în* + *jos* + *-i*) și *dejosi* vb. (înv., reg.) „a (se) umili, a (se) înjosi” (din *de-* + *[în]josi*); *distonare* s.f. (din *distona* + *-re*) și *distonanță* s.f. „faptul de a distona și rezultatul lui” (din *diston[ant]* + *-anță* CM) [23]; *durduliu*, *-ie* adj. „grăsuț, rotofei” (din *durd* + *-uliu*) și *durduleț*, *-eață* adj. (reg.) „durduliu” (din *durd[uliu]* + *-uleț*) [24]etc.

d) **derivat progresiv + conversiune**: *dangăit* s.n. (din *dang* + *-ăit*) și *dăngănit* s.n. „sunet produs de clopot la mișcare bruscă” (din *dăngăni* < *dang* + *-ăni*) [25]etc.;

1.3. derivate din aceeași familie lexico-etimologică:

a) **cu sufixe**: *albanist* s.m. (din *albanistică*) și *albanolog* s.m. „specialist în albanistică/albanologie” (din *albanologie*, cf. fr. *albanologue*); *artificialitate* s.f. „caracterul a ceea ce este artificial; lipsă de naturalețe; artificiozitate” (din *artificial* + *-itate*) și *artificiozitate* s.f. (rar) „caracter artificios” (din *artificios* + *-itate*); *atracțiozitate* s.f. „caracter atracțios” (din *atracțios* + *-itate*, după *artificiozitate*, *contagiozitate*, *grațiozitate*, *malțiozitate*) și *atractivitate* s.f. „însușirea a ceea ce este atractiv” (din *atractiv* + *-itate*, cf. germ. *Atraktivität*); *abiloneancă* s.f. „locuitoare a Babilonului” (din *abilonean* + *-că*) și *abiloniană* s.f. „locuitoare a Babilonului” (din *abilonian* + *-ă*);

causticiza vb. „a caustifica; (fig.) a da un caracter ironic, incisiv” (din *caustic* + *-iza*) și *caustifica* vb. „a transforma o soluție apoasă de carbonați alcalini în alcalii caustice; a causticiza” (regres. din *caustificare*, după fr. *caustification*) etc.;

b) **cu prefixe:** *anticalofilie* s.f. „respingere, negare a calofiliei; anticalofilism” (din *anti-* + *calofilie*) și *anticalofilism* s.n. „anticalofilie” (din *anti-* + *calofilism*); *subcarpatic*, -ă adj. „situat în regiunea imediat inferioară celei carpatice; caracteristic acestei regiuni” (din *sub-* + *carpatic*) și *subcarpatin*, -ă adj. „subcarpatic” (din *sub-* + *carpatin*); *transcarpatic*, -ă adj. „dincolo de Carpați” (din *trans-* + *carpatic*) și *transcarpatin*, -ă adj. „transcarpatic” (din *trans-* + *carpatin*) etc.

1.4. O categorie particulară de creații interne sinonimice este alcătuită din creații interne „regulare” de diverse tipuri (derivate, compuse sau converse) și cuvinte obținute prin contaminarea acestora, prin atracție sinonimică, cu un sinonim lexical neanalizabil [26]. În această categorie se încadrează, spre exemplu, perechi sinonimice de tipul *bulboană* s.f. „adâncitură într-un râu, unde apa formează un vârtej; vâltoare, bulboacă” (din *bulb[oaică]* + *-oană*) și *dâlboană* s.f. (înv.) „bulboană” (din *dâlbină* „bulboană” + *bulboană*), *hâlboană* s.f. „vârtej” (din *hâlboacă* „bulboană” + *bulboană*), *vulboană* s.f. „groapă adâncă, plină de apă, care se învârtește continuu” (*volbură* + *bulboană*); *buturușă* s.f. „bucată noduroasă sau scorburoasă dintr-un trunchi de copac; butuc, butură; bucată groasă de lemn de foc; buștean” (din *butură*) și *ciuturușă* s.f. (reg.) „trunchi de fag scorburos” (din *ciot* + *buturușă*); *crăcănat*, -ă adj. „(despre picioare) depărtat unul de altul, întins în lături (și curbat în afară); desfăcut, rășchirat; (despre oameni și animale) cu picioarele depărtate și curbate în afară; crăcit” (din *crăcana*), *crăcit*, -ă adj. „cu picioarele depărtate” (din *crăci*) și *crăcăcit*, -ă adj. (fam.) „crăcănat” (din *crăcănat* + *crăcit*); *capîntortură* s.f. „mică pasăre călătoare care-și răsucesce cu ușurință capul, vârtecap” (din *cap* + *întort* (= *întors*) + *-ură*), *capu-ntoarce* s.f. (reg.) „capîntortură” (din *cap* + *întoarce*), *vârtecap* s.m. (reg.) „capîntortură” (din *vârți* + *cap*) și *capîntortocat* s.m. „capîntortură” (din *capîntortură* + *întortocheat*); *ciurui* vb. „a curge, a picura” (din onomat. *ciur* + *-ui*) și *ciurcura* vb. „a picura” (din *ciurui* + *picura*); *dăunător*, -toare adj. „care dăunează” (din *dăuna* + *-ător*), *dăunos*, -oasă adj. „dăunător, lacom” (din *daună* + *-os*) și *dăunătos*, -oasă adj. (reg.) „dăunător” (din *dăunător* + *dăunos*) [27]; *datorie* s.f. „sumă de bani sau orice alt bun datorat cuiva; obligație legală sau morală; îndatorire” (din *dator* + *-ie*), *datorință* s.f. (înv., reg.) „datorie” (din *datori* + *-ință*) și *debitorie* s.f. (înv., rar) „datorie” (din *debit* + *datorie*) etc. În mai rare situații, dubletul sinonimic este alcătuit dintr-un cuvânt obținut prin contaminarea a două sinonime, din care se derivă, analogic, un alt sinonim, vezi *cărăbușă* s.f. (reg.) „roabă, căruț” (din *car* + *tărăbușă*) și *cărăbuș* s.n. (reg.) „căruț, roabă” (regres. din *cărăbușă*).

IV. O a doua categorie, mai puțin numeroasă, dar la fel de importantă, de creații interne sinonimice este formată din **cuvinte compuse**.

IV.1. Dintre exemplele de acest fel, sunt de menționat următoarele:

ades(ea) adv. (din *a + des*) și *adeseori* adv. „de multe ori, în repetate rânduri” (din *adese + ori*); *adicăle(a)* adv. (din *adică + -lea*) și *adicăte(a)* adv. (din *adică + -tea*) și *adicătele(a)* adv. „cu alte cuvinte, vasăzică” (din *adicăte + -lea*); *arar* adv. (din *a + rar*), *arareori* adv. (din *arare + ori*) și *rareori* adv. „rar, din când în când” (din *rare + ori*); *azi-noapte* adv. și *astă-noapte* adv.; *câteșitrei* num. col. (din *câteși + trei*) și *tustrei* num. col. (din *toți + trei*); *careva* pron. nehot. (din *care + va*) și *cineva* pron. nehot. (din *cine + va*); *câtva* adj., pron., adv. nehot. (din *cât + va*), *câtvași* adj., pron., adv. nehot. (din *câtva + -și*), *oarecât* adv., adj., pron. nehot. (din *oare + cât*), *oarecâtva* adj., pron., adv. nehot. „o cantitate sau o parte mică din ceva; puțin timp” (din *oare + câtva*); *delaolaltă* adv. (din *de + laolaltă*), *laolaltă* adv. (din *la olaltă*) și *olaltă* adv. „împreună” (din *o + alaltă*); *deîndată* adv. (din *de + îndată*), *dîndată* adv. (înv.) (din *de + îndată*) și *îndată* adv. „imediat, numaidecât, acum” (din *în + dată*); *delung*, -ă adj. (înv.) (din *de + lung*) și *îndelung*, -ă adj. „care durează multă vreme, îndelungat” (din *în + de + lung*); *deoparte* adv. (din *de + o + parte*) și *laoparte* adv. „la oarecare depărtare, izolat” (din *la + o + parte*); *demâncare* s.f. (înv., pop.) (din *de + mânca*) și *demâncat* s.n. „mâncare” (din *de + mânca*); *depreună* adv. (înv.) (din *de + [în]preună*), *dîmpreună* adv. (din *de + împreună*) și *împreună* adv. „la un loc; laolaltă” [din *în + preună* (< *pre + una*)]; *dinadins* adv. (din *de + înadins*), *înadins* adv. (din *în + adins*) și *într-adins* adv. „cu un anumit scop, intenționat” (din *într- + adins*); *dîncoa* adv. (din *de + încoa*) și *dîncoace* adv. „în partea dinspre vorbitor, din această parte” (din *de + încoace*); *dînapoi* adv., prepoz. (din *de + înapoi*) și *înapoi* adv., prepoz. „în partea din spate, în urmă, îndărăt; în spatele...” (din *în + apoi*); *diseară* adv. (din *de + seară*) și *astă-seară* adv. „în seara zilei curente” (din *astă + seară*); *dumnealui*, *dumneaei* pron. de politețe (indică [înv.] reverența, [fără determinări] politețea) (din *domnia + lui/ei*) și *dumneasa* pron. de politețe (indică [înv.] reverența, [fără determinări] politețea) (din *domnia + sa*); *nicicum* adv. (din *nici + cum*) și *nicidecum* adv. „în niciun fel, deloc” (din *nici + de + cum*); *oricare* pron. nehot. (din *ori + care*) și *oricine* pron. neh. „indiferent care/cine” (din *ori + cine*); *oricât* adj., pron., adv. nehot. (din *ori + cât*) și *orișicât* adj., pron., adv. nehot. „nu contează cât..., indiferent cât...” (din *ori + și + cât*) etc.

Cele mai multe dintre ele sunt adverbe, pronume și numerale, compuse, direct sau indirect, de la baze moștenite (*des*, *rar*, *lung*, *cât*, *care*, *cine*, *alt*, *oare*, *trei*, *patru* etc.). Substantive sunt relativ puține și participă atât în calitate de baze (de asemenea, moștenite, vezi *parte*, *seară* etc.), cât și în calitate de compuse (vezi *demâncare* și *demâncat*).

IV.2. Din subcategoria (mixtă) compus/-e și derivat/e de la aceeași bază, sunt de citat *destul*, -ă adj., adv. (din *de + sătul*), *îndestul*, -ă adj., adv. (din *în + destul*) și *îndestulător*, -toare adj., adv. „suficient” (din *îndestula* [din *îndestul*] + -ător); *desprimăvăra* vb. „a se face primăvară, a se împrăvăra” (din *de primăvară*, cu confuzia între prep. *de* și pref. *des-*) [28] și *împrăvăra* vb. „a se face primăvară” (din *în + primăvară + -a*).

V. Sinonime analizabile obținute exclusiv prin conversiune aparțin unei singure categorii, respectiv a infinitivelor lungi verbale moștenite, transformate pe teren românesc în abstracte substantivale, sinonime cu abstractele nume de acțiuni obținute din supine (dintre acestea din urmă, unele sunt refăcute analogic): *aplecare* și *aplecat*, *batare* și *bătut*, *cădere* și *căzut*, *ducere* și *dus*, *mergere* și *mers*, *plângere* și *plâns*, *plecare* și *plecat* etc.

VI. Comentarii. Prin trecerea în revistă a sinonimelor interne analizabile, am vrut să arătăm, o dată în plus, diversitatea derivativă a limbii române, caracterul ei expresiv, analogic și redundant (în sensul bun al cuvântului). Româna continuă caracterul derivativ originar la toate nivelurile ei: popular, regional, argotic, literar, dând dovadă de o mare varietate sinonimică atât la nivelul bazelor, cât și la cel al afixelor. În același timp, se continuă modalități regulate de realizare a sinonimiei, dintre care cea mai întâlnită este între abstractele în *-re* și cele obținute, prin substantivizare, din supine. La rândul lor, abstractele în *-re* întrețin relații de sinonimie cu alte derivate sufixale (în *-ință*, *-eală*, *-enie*, *-tură* etc.), ceea ce transformă perechile în serii sinonimice. În discuția de față, „redundanța” are caracter benefic în ceea ce privește îmbogățirea și diversificarea lexicală, sinonimia internă având rațiuni de ordin analogic (ale căror mecanisme de realizare pot fi, în egală măsură, voluntare sau involuntare), de ordin expresiv-afectiv și de ordin stilistic. Indiferent de originea afixelor derivate, ele se atașează cu relativă libertate atât bazelor vechi, cât și bazelor lexicale noi, lipsa restricțiilor fiind vizibilă cu precădere la nivelul limbajelor relaxate, familiare etc.

Derivarea sinonimică este atât totală [preponderent în cazul derivatelor neologice analogice [29], impuse de necesități de ordin structural: *acaparant* și *acaparator*, *astenia* și *asteniza*, *astralism* și *astralitate*, *atipie* și *atipicitate*, *avocațional* și *avocațional*, *betonier* și *betonist*, *descurajant* și *descurajator*, *detectivist* și *detectivistic*, *diminutivă* și *diminutivă* etc.], cât și, mai ales, parțială [situație valabilă la nivel popular: *dezlegare* și *dezleganie*, *acoperiș* și *acoperitoare* etc.].

Din punct de vedere etimologic, la realizarea sinonimiei interne concură afixe de diverse origini, moștenite sau împrumutate, mai vechi sau mai noi: *-ă* și *-că*; *-ant* și *-tor*; *-iu* și *-ui*; *-et* și *-iș*; *-ism* și *-itate*; *-ial* și *-ional*; *-esc* și *-os*; *-esc* și *-ier*; *-ă*, *-easă* și *-iță*; *-ăreș* și *-ăcios*; *-el* și *-ior*; *-os* și *-uros*; *-oaică* și *-iță*; *-oaică* și *-oaie*; *-ie*, *-eală* și *-enie*; *-ar* și *-giu*; *-esc* și *-ian* etc.

În multe cazuri, se ajunge la sinonimie prin neutralizarea diferențelor semantice: *băbătuie* este mai expresiv decât *băbătie*, *bunic* a fost, la origine, diminutiv al lui *bun* s.m., *burnițeală* ajunge să însemne *burniță* etc.

Creațiile interne sinonimice raportabile, direct sau indirect, la aceeași bază internă contribuie, în mod firesc, la configurarea unor familii lexicale bogate, regulate și nuanțate, în interiorul cărora se stabilesc relații semantice de sinonimie, antonimie și sinonimie.

NOTE

- [1]. Despre acest aspect, vezi Laura Vasiliu, *Asupra sinonimiei derivatelor sufixale în română*, în vol. *Semantică și semiotică*, sub redacția acad. I. Coteanu și prof. dr. Lucia Wald, București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1981, p. 314-332. Autoarea stabilește cel puțin 47 de serii sinonimice sufixale, corelând stabilitatea și consistența relațiilor de sinonimie cu polisemantismul, vechimea, capacitatea relațională a sufixelor etc.
- [2]. Vezi, parasintetic, și sinonimul *înmărginti* vb.
- [3]. Pentru mai multe exemple, vezi Ecaterina Ionașcu, *Sufixe -ar și -aș la numele de agent*, în SMFC I, 1951, p. 77-84.
- [4]. Rare și învechite, vezi și *despărțiciune* s.f. (din *despărți* + *-iciune*), *despărțime* s.f. (din *despărți* + *-ime*).
- [5]. Vezi și *zeie* s.f. (rar) „zeiță” (din *zeu*), *zeoai* s.f. (rar) „zeiță” (din *zeu* + *-oai*) și *zeiță* s.f. (din *zeu* + *-iță*).
- [6]. Vezi Elena Ciobanu, *Unele aspecte ale formării numelor de meserii cu sufixe în limba română contemporană*, în SMFC V, 1969, p. 17-35 (cu o bogată anexă, p. 31-35). Autoarea precizează, la p. 30, că derivatele cu teme neologice înregistrează „cazurile cele mai numeroase și mai variate de concurență între sufixe” (spre exemplu, seria sinonimică *modelar, modelist, modelier, modelor și modelator*).
- [7]. Pentru situațiile de dublă posibilitate etimologică, am avut ca punct principal de reper DELR, s.v. Vezi și Laura Vasiliu, *Formarea cuvintelor în limba română. III. Sufixe. I. Derivarea verbală*, București, Editura Academiei, 1989, unde autoarea are în vedere, în multe cazuri, etimologia multiplă internă.
- [8]. Despre toate aceste posibilități și probleme, vezi, cu bibliografie, *Formarea cuvintelor în limba română din secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, coord. Magdalena Popescu Marin, București: Editura Academiei Române, 2007, p. 22-31.
- [9]. Vezi următoarele contexte online: „Conștient de importanța acestui capitol, Brehnescu **arhaicizează** cu măsură, astfel încât copiii să ceară cât mai puțin ajutorul părinților [...]”; (<http://www.jurnalvirtual.ro/2015/03/30/cronica-lui-calin-povestea-unui-lenes-si-a-mai-multor-prosti/>); „Astfel toamnă după toamnă, astfel an după alt an, toate se-**arhaicizează**, toate se-nvechesc, dispar, toate-n TOT [...]” (<http://www.poezii.biz/afiseazapoezie.php?poem=113377>, 6 iunie 2011); “[...] nu **arhaicizează**, ci infuzează substanța lirică, creionând o poezie modernă prin structură, tematică și prin valențele conotative [...]” (mecanica.ucv.ro/ScoalaDoctorala/Temp/Rezumate/Prica_REzro.pdf).
- [10]. Vezi următoarele contexte online: „Moderația a însemnat atenția la gradualism și organicitate, dar nu văzute, acestea din urmă, ca alibiuri pentru încremenirea în **arhaicitate** [...]” (<https://romclub.wordpress.com/category/ioan-stanomir/>, 29 mai 2013); „Cu fața întoarsă către lumea rurală, către valorile ei atemporale și stereotipe, el visează ideea de **arhaicitate**, vîrsta de aur a unei umanități [...]” (http://www.romlit.ro/rememorri_de_sf_ion, nr. 2, 2009); „Grade de „**arhaicitate**” în lexicul graiului de pe valea superioară a Someșului Mare” (<http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A2676/pdf>) etc.
- [11]. Vezi și împrumuturile sinonimice, de asemenea analizabile: *exactețe* s.f. (din it. *esattezza*, românizat după *exact*) și *exactitudine* s.f. (după *exactitude*), pentru care vezi DLR s.v. Ibidem, s.v., *exactitețe* s.f. este considerat o contaminație prin atracție sinonimică între *exactitate* și *exactețe*, variantă posibilă.

- [12]. Vezi următoarele contexte online: „Când un verb **platonicează** sau goetheniază, atunci este în joc o pagină de istorie a lumii sau a spiritului”, concluzionează Noica” (www.art-emis.ro/.../439-timpul-in-gandirea-filosofica-blagiana-2.html, 13 iunie 2011); „preotul, rabinul sau imamul aristotelizează, iar filosofii **platonicează**” (www.ices.ro/symposion/arhiva/symposion_16_2_2010.pdf).
- [13]. Vezi și derivatele învechite și rare *denunțiatură* s.f. „denunț” (din *denunția* + *-tură*) și *denunțemânt* s.n. „denunț” (din *denunția* + *-mânt*).
- [14]. În DLR, s.v., din *dojană* + *-eală*, variantă posibilă, dar secundară.
- [15]. Foarte probabil, modelul este fr. *inacceptation*. Exemplul citat reprezintă, de fapt, un model foarte prolific în româna literară încă din epoca ei de formare și, mai ales, consolidare.
- [16]. Vezi capitolul *Semantica prefixelor și a derivatelor cu prefixe*, de Laura Vasiliu, în *Formarea cuvintelor în limba română. II. Prefixele*, de Mioara Avram și colab., București: Editura Academiei, 1978, p. 271-273.
- [17]. Vezi comentarii și numeroase exemple la Elena Carabulea și Magdalena Popescu-Marin, *Exprimarea numelui de acțiune prin substantive cu formă de infinitiv lung și de supin*, în SMFC, IV, 1967, p. 277-320.
- [18]. Despre relația dintre sinonimele *bun* și *bunic*, vezi și Stelian Dumistrăcel, *Lexic românesc. Cuvinte, metafore, expresii*. Ediția a doua, Iași: Casa Editorială Demiurg Plus, 2011, p. 55-57.
- [19]. La rândul lor, derivatele în *-enie* intră în relație de sinonimie cu cele în *-ie*, *-eală*, *-itură* etc. În asemenea situații, contextul + animat face posibilă o relație sinonimică în care derivatul animat este, simultan, sinonim atât cu un substantiv masculin animat, cât și cu unul feminin, în funcție de context: *o scumpete* (de băiat/de fată) = *un scump /o scumpă*.
- [20]. La fel, adjectivele *bănățean* și *bănățenesc*, *brașovean* și *brașovenesc*, *moldovean* și *moldovenesc*, *oltean* și *oltenesc*, *oșean* și *oșenesc* etc.
- [21]. Vezi și *acoperemiș* s.n. (reg.) „acoperământ” (din *acoperământ* + *acoperiș*).
- [22]. În v., și *nenădăjduire* s.f. „deznădejde” (din *ne-* + *nădăjduire*).
- [23]. În DLR, s.v., din *distona* + *-anță*.
- [24]. Vezi, în v., rar, și *durduc*, *-ă* adj. „durduliu” (din *durd* + *-uc*).
- [25]. Și *dăngănire* s.f. (din *dăngăni* + *-re*).
- [26]. Vezi Cristian Moroianu, *Contaminația și analogia lexicală din perspectiva DELR*, în vol. „Convergențe lingvistice. Lucrările celui de-al 4-lea Simpozion internațional de lingvistică” (București, 5-6 noiembrie 2010), editori: Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci, Carmen Ioana Radu, București: Editura Universității din București, 2012, p. 247-257.
- [27]. Vezi și sinonimul (în v., rar) *dăunăcios*, *-oasă* adj. „care provoacă daune” (din *dăuna* + *-ăcios*).
- [28]. Variantă susținută, cu argumente, de Iulia Mărgărit, în vol. *Ipoteze și sugestii etimologice. Note și articole*, seria Etymologica 18, București, Editura Academiei Române, 2005, p. 73-77.
- [29]. Prin derivate neologice înțelegem atât cele cu afixe neologice atașate unor baze neologice, cât și pe cele care au cel puțin un morfem neologic (radical sau afixe derivate).

BIBLIOGRAFIE

SURSE LEXICOGRAFICE:

- DELR = *Dicționarul etimologic al limbii române*, vol. I (A-B), redactori responsabili: acad. Marius Sala și Andrei Avram, București: Editura Academiei Române, 2012.
- DEX = *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, conducătorii lucrării: acad. Ion Coteanu, Lucreția Mares, București: Editura Univers Enciclopedic Gold, 2009.
- DGSL = Cobeț, Doina și Laura Manea, *Dicționar general de sinonime al limbii române*, Chișinău: Gunivas, 2013.
- DLR = *Dicționarul limbii române*. Serie nouă. Redactori responsabili: acad. Iorgu Iordan, acad. Alexandru Graur și acad. Ion Coteanu. Din anul 2000, redactori responsabili: acad. Marius Sala și acad. Gheorghe Mihăilă. București: Editura Academiei, 1965-2010.

CĂRȚI, ARTICOLE, STUDII:

- Carabulea, Elena și Magdalena Popescu-Marin, (1967). *Exprimarea numelui de acțiune prin substantive cu formă de infinitiv lung și de supin*, în SMFC, IV, p. 277-320.
- Ciobanu, Elena, (1969). *Unele aspecte ale formării numelor de meserii cu sufixe în limba română contemporană*, în SMFC V, p. 17-35.
- Dumistrăcel, Stelian, (2011). *Lexic românesc. Cuvinte, metafore, expresii*. Ediția a doua, Iași: Casa Editorială Demiurg Plus.
- Formarea cuvintelor în limba română*. Redactori responsabili: Al. Graur și Mioara Avram: vol. I. *Compunerea*, (1970). Fulvia Ciobanu și Finuța Hasan, București: Editura Academiei; vol. al II-lea, *Prefixele*, (1978). Mioara Avram și colab., București: Editura Academiei; vol. al III-lea, *Sufixele*. 1. *Derivarea verbală*, (1989). Laura Vasiliu, București: Editura Academiei.
- Formarea cuvintelor în limba română din secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, (2007). coord. Magdalena Popescu Marin, București: Editura Academiei Române.
- Ionașcu, Ecaterina, (1951). *Sufixele -ar și -aș la numele de agent*, în SMFC I, p. 77-84.
- Mărgărit, Iulia, (2005). *Ipoteze și sugestii etimologice. Note și articole*, seria Etymologica 18, București: Editura Academiei Române.
- Moroianu, Cristian, (2012). *Contaminația și analogia lexicală din perspectiva DELR*, în vol. *Convergențe lingvistice. Lucrările celui de-al 4-lea Simpozion internațional de lingvistică* (București, 5-6 noiembrie 2010), editori: Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci, Carmen Ioana Radu, București: Editura Universității din București, p. 247-257.
- SMFC = *Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*. Vol. I, II, 1959-1960 (Redactori responsabili: Al. Graur și Jacques Byck); vol. III, 1962 (Redactor responsabil Al. Graur); vol IV-V, 1967-1969 (Redactori responsabili: Al. Graur și Mioara Avram); vol. VI, 1972 (Redactor responsabil Mioara Avram). București, Editura Academiei.
- Vasiliu, Laura, (1981). *Asupra sinonimiei derivatelor sufixale în română*, în vol. *Semantică și semiotică*, sub redacția acad. I. Coteanu și prof. dr. Lucia Wald, București: Editura Științifică și Enciclopedică, p. 314-332.

SURSE ELECTRONICE

<http://www.jurnalvirtual.ro/2015/03/30/cronica-lui-calin-povestea-unui-lenes-si-a-mai-multo-r-prosti/> <http://www.poezii.biz/afiseazapoezie.php?poem=113377>, 6 iunie 2011
mecanica.ucv.ro/ScoalaDoctorala/Temp/Rezumate/Prica_REzro.pdf
<https://romclub.wordpress.com/category/ioan-stanomir/>, 29 mai 2013
http://www.romlit.ro/rememorri_de_sf_ion, nr. 2, 2009
<http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A2676/pdf>
www.art-emis.ro/.../439-timpul-in-gandirea-filosofica-blagiana-2.html, 13 iunie 2011
www.ices.ro/symposion/arhiva/symposion_16_2_2010.pdf.

INTERNAL SYNONYMY: A SUI GENERIS TYPE OF ANALYSABLE SYNONYMY

Abstract: *This presentation brings back to discussion the concept of analysable internal lexical synonymy and, in particular, the relation of semantic equivalence between words obtained directly or indirectly from the same internal stem. The following types, with examples and comments, are overviewed: a) derivative synonymy, b) synonymy between compound words, c) synonymy between words obtained by zero-derivation, and d) mixed synonymy (between words obtained by derivation, compounding, contamination or zero-derivation, etc.). The conclusions emphasise the diversity of obtaining etymological analysable synonymy, at the level of both literary language, and vulgar tongue or regional language, with focus on its expressive and analogical characteristic.*

Key words: *language, words, synonymy, derivation, compounding, contamination, semantic equivalence.*